

Освітні траєкторії реінтеграції дітей і молоді у складних життєвих обставинах

**«Народ, який хоче мати майбутнє,
мусить піклуватися про освіту своїх дітей,
бо в їхніх руках буде доля нації»**

Михайло Драгоманов

Марія Перестюк
кандидат фізико-математичних наук,
директор Центру доуніверситетської підготовки
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова,
член Асоціації дослідників європейських
цінностей в освіті (AREVE)

Інклюзія в освіті: нова реальність під час війни

Сучасні виклики суттєво змінили саму логіку освітніх процесів в Україні.

Повномасштабна війна призвела до:

- ➔ порушення безперервності навчання
- ➔ втрати стабільності освітнього середовища
- ➔ зміни умов доступу до освіти

Освіта більше не є лише передачею знань.

Вона трансформується у:

- систему відновлення людського потенціалу
- інструмент формування життєвих стратегій
- механізм підтримки соціальної стійкості

👉 **Ризик: втрата людського капіталу**



Головне питання сучасної освіти

Чи здатна освітня система: не лише забезпечити доступ до навчання, а створити умови для безперервного розвитку людини навіть у складних життєвих обставинах?

Йдеться не про формальну присутність у системі, а про реальний рух і розвиток.

Освітні втрати в Україні: масштаб проблеми

- ➡ 3,7 млн осіб в Україні є внутрішньо переміщеними
- ➡ 2000+ зруйнованих шкіл
- ➡ 30 - 40% освітні втрати, більше 50% - в прифронтових і деокупованих громадах
- ➡ середній рівень освітніх втрат в Україні відповідає відставанню на 1 - 2 роки відставання (UNICEF/World Bank)

👉 Освіта має підтримувати траєкторію життя, а не просто факт навчання.



Хто сьогодні потребує нових освітніх підходів

Сучасна система працює з різними групами соціальної вразливості:

- внутрішньо переміщені особи
- діти, які втратили батьків
- вихованці інтернатів
- молодь у системі виконання покарань
- діти за кордоном
- військові та ветерани

Їх об'єднує:

- ➔ фрагментований освітній досвід
- ➔ відсутність логіки продовження навчання
- ➔ розрив життєвої траєкторії

👉 Формально діти можуть бути в системі, але фактично - не розвиваються.



Що насправді відбувається з дітьми

У багатьох випадках освітній процес був зруйнований.
Особливо в громадах, що перебували під окупацією:

- ➔ втрачено доступ до навчання
- ➔ зруйновано освітнє середовище
- ➔ втрачено звичну структуру життя

У таких умовах мова йде не про
«повернення до школи».

Мова йде про відновлення здатності вчитися.

👉 діти випадають не з системи –
вони випадають із власної освітньої
динаміки та траєкторії.



Практичний вимір проблеми

Це не лише теоретичні висновки.

Практичний досвід показує:

- ➔ доступ до освіти \neq реальний розвиток
- ➔ відсутність внутрішньої мотивації
- ➔ відсутність зв'язку між навчанням і майбутнім



● Дитячі будинки

- ➔ до 70% дітей не можуть сформулювати власну освітню мету
- ➔ відсутній зв'язок між навчанням і майбутнім
- ➔ низька навчальна мотивація
- 👉 Результат інтервенцій (4–8 тижнів):
+25% зростання мотивації, поява освітніх цілей

● Тимчасово окуповані території

- ➔ лише 30–50% дітей мали регулярний доступ до навчання
- ➔ обмежений або нестабільний доступ до інтернету
- ➔ відсутність стабільного освітнього середовища
- 👉 Ключове завдання: не втратити зв'язок із навчанням, зберегти здатність вчитися

👉 У всіх кейсах ключовим є не доступ, а відновлення освітньої траєкторії



● Пенітенціарна система

- ➔ до 60% підлітків мають освітній розрив понад 2 роки
- ➔ відсутній досвід системного навчання
- ➔ низький рівень самоідентифікації
- 👉 Результат програм:
близько 40% повертаються до навчання через комплексну підтримку (освіта + менторство)

Модель освітньої реінтеграції

Від окремих практик — до системної моделі

1. Діагностика

- оцінка рівня знань і освітніх втрат
- визначення мотивації та психологічного стану
- виявлення освітніх розривів

2. Індивідуальна освітня траєкторія

- персоналізований освітній план
- визначення цілей і етапів розвитку
- адаптація до контексту (війна, міграція, ізоляція)

3. Освітні “містки”

- підготовчі та адаптаційні програми
- інтенсиви, літні школи, короткі курси
- відновлення базових знань і навичок

4. Менторський супровід

- підтримка в процесі навчання
- робота з мотивацією і самооцінкою
- формування образу майбутнього

5. Інтеграція

- повернення в освітню систему
- вихід у професійну траєкторію
- соціальна адаптація

👉 **Освіта стає не процесом навчання, а механізмом реінтеграції та розвитку**



Освіта як керована система розвитку

● Комплексна діагностика

- оцінка рівня знань
- виявлення освітніх втрат і прогалин
- аналіз мотивації та освітніх бар'єрів

● Моніторинг прогресу

- регулярне відстеження динаміки навчання
- фіксація змін у мотивації та залученості
- оцінка ефективності освітніх інтервенцій

● Виявлення критичних точок

- де відбувається “випадіння” з траєкторії
- де втрачається мотивація
- де потрібна додаткова підтримка

● Адаптивне управління

- корекція освітньої траєкторії
- індивідуалізація підходів
- гнучка реакція на зміни контексту

🇮🇹 Інструменти:

- аналітичні моделі
- системи моніторингу
- індикатори прогресу



👉 **Освіта переходить від процесу до системи, якою можна керувати**

Від моделі - до системної реалізації

Університет як центр

- ➔ координація освітніх траєкторій
- ➔ аналітична та методична база
- ➔ підготовка програм і команд

Освітні партнери

- ➔ школи та заклади освіти
- ➔ позашкільні та альтернативні формати
- ➔ міжнародні освітні партнери

Громади

- ➔ робота з вразливими групами
- ➔ локальні освітні ініціативи
- ➔ підтримка реінтеграції на місцевому рівні

Партнерства та ресурси

- ➔ грантові програми
- ➔ міжнародні проєкти (UNICOM, SPARK)
- ➔ міжсекторальна взаємодія



👉 **Модель стає масштабованою через партнерства та екосистемну взаємодію**

Формати реалізації

- ➔ освітні “містки” (курси, інтенсиви)
- ➔ літні школи та академії
- ➔ виїзні та дистанційні програми

- 👉 **Реінтеграція — це не повернення. Це побудова нової освітньої траєкторії в умовах зміненої реальності.**
- 👉 **Освіта сьогодні — це не лише навчання. Це система відновлення майбутнього.**



Дякую за увагу!

Марія Перестюк

Український державний
університет

імені Михайла Драгоманова,
AREVE

+380675005621

maria@perestyuk.com

www.linkedin.com/in/mariaperestyuk